

Innspill til sirkulær økonomi i bergindustrien

Om Norsk Bergindustri

Norsk Bergindustri er en forening for bedrifter som leter etter, utvinner, forvalter eller foredler mineralske ressurser i Norge, eller bedrifter som har annen særlig tilknytning til bergindustrien.

Våre medlemmers rolle er å skaffe samfunnet de nødvendige mineralske råvarer. Dette omfatter alt fra malm og mineraler til pukk, grus og naturstein. Slike råstoffer brukes til en lang rekke formål og inngår i de fleste industrielle verdikjeder.

Bakgrunn

Bergindustrien posisjonerer seg for omstillingen til sirkulærøkonomi. Industrien legger stor vekt på forskning og utvikling som gjør at overskuddsmassene reduseres og kan utnyttes i egen eller andres virksomheter. Når Norsk Bergindustri jobber for en mer bærekraftig mineralnæring, tar vi utgangspunkt i næringens største utfordringer i dag, for eksempel ressursutnyttelse/bruk av overskuddsmasser, utslipp av støv/støy/kjemikalier, godt naboskap og HMS. Vi har i samarbeid med andre fagmiljøer utviklet prosjektet Eureka, hvor vi ønsker å sette fokus på en viktig utfordring knyttet til bruk av overskuddsmasser. Ved å ta overskuddsmassene i bruk i større skala, ønsker vi å redusere miljøfotavtrykket ved våre virksomheter, og samtidig skape økt verdi og bidra til samfunnsnyttige produkter.

Hva er den største utfordringen for at din sektor skal bli mer sirkulær:

A) Manglende teknologier

Det har de siste årene blitt etablert industrier som vasker forurensede masser. Vi trenger flere slike virksomheter og vi trenger å videreutvikle teknologien slik at vi får rensset alle former for masse på en god og trygg måte. Dette vil føre til at mere av massene vil bli brukt videre istedenfor å havne på deponi.

B) Manglende eller ineffektive reguleringer?

Forurensningsloven

I henhold til Forurensningsloven har gjenvinningsmasser status som avfall. Loven beskriver når avfall går over til å bli et produkt, men aktører opplever at det er satt for strenge krav til sluttproduktets miljømessige standard. Myndighetene bør skille på krav til sluttproduktet, avhengig av om massene skal benyttes i bunden bruk som i f.eks. betong, eller ubunden bruk som f.eks. bruk av masser til veibygging.

Overskytende jord- og steinmasser (overskuddsmasser) som oppstår i forbindelse med samferdselsbygging og andre anleggsarbeider, regnes som næringsavfall etter forurensningsloven, selv om massene ikke er forurenset av helse- eller miljøfarlige stoffer. Dette gjør at det er vanskelig å få solgt eller gitt bort massene til andre prosjekter.

Saksbehandling

Tidligere har mottaksanlegg for permanent lager, sortering og behandling av jord og stein som ikke er forurenset, vært forvaltet under plan- og bygningsloven i den enkelte kommune. I dag forvaltes

lovverket av Statsforvalteren i det respektive fylket. Vår erfaring er at dette medfører lengre saksbehandlingstid i en forvaltning som allerede er overbelastet og vi har eksempler på at det tar opptil seks år å få svar på søknader. Samtidig er det manglende samhandling mellom de ulike offentlige aktører. Dette gjelder i hovedsak følgende aktører: Statsforvalter, kommune og fylkeskommune og Direktoratet for mineralforvaltning.

Arealer

Arealbegrensninger hindrer etablering av infrastruktur som er nødvendig ved innsamling av fremmede masser, og sortering av masseavfallsstrømmer. Dette begrenser mulighetene for håndtering, behandling og mellomagring og påvirker også logistikken i prosjekter negativt.

C) Manglende kunnskap eller bevissthet?

Leverandørene opplever at det mangler insentiver og krav fra byggherre om gjenbruk av masser. Dette kan handle om mangel på kunnskap om bruk av sirkulerte masser. Tradisjonelt har pukkverksindustrien vært flinke til å sertifisere sine jomfruelige produkter. Disse produktene har høy kvalitet, ofte høyere enn det som strengt tatt er nødvendig for det aktuelle formålet. Flere gjenvinningsanlegg sertifiserer nå sine gjenvinningsmaterialer slik at byggherre kan kjøpe inn sirkulært, og innenfor det formålet prosjektet trenger. Det er imidlertid viktig at dette gjennomføres og prioriteres når tilbudet utformes.

D) Manglende avgifter eller subsidier?

Det er behov for subsidiering av tiltak som gjør det lettere å resirkulere masser og selge dem videre. Det koster å opprette renselanlegg og det koster å drifte markedsplasser for sirkulær massehåndtering.

E) Manglende markeder?

Mineralnæringens virksomhet er forbundet med store mengder overskuddsmasser som er til overs etter uttak og fra utvinning av mineralene som ikke har et marked og derfor må deponeres. Dette kan dreie seg om flere forskjellige typer overskuddsmasser:

Gråberg (sideberg):

Stein som fjernes for å komme til den mineralske ressursen som skal utvinnes. Slike masser deponeres gjerne i gråbergstipper i på land.

Restmineraler (avgangsmasser):

Fine masser som er til overs etter at ressursen er knust ned og verdimineralene er utvunnet. Slike masser deponeres gjerne i landdeponi eller i sjødeponi på havbunnen.

Andre restmasser:

For eksempel ved uttak av naturstein, der kun noen prosent av steinressursen kan benyttes til primærformål som benkeplater, veggplater etc. vil det være restmasser som må deponeres.

Finfraksjoner:

For eksempel ved produksjon av pukk og grus vil det være finfraksjoner som ikke har et åpenbart marked.

Deponering av overskuddsmasser får ofte et negativt fokus i media og blant interessegrupper. Selv om det finnes gode løsninger for trygg deponering av slike masser, gir det både bedre ressursutnyttelse og miljøeffekt å gjenbruke massene.

Markedsplasser for gjenbruk

Det har de siste årene blitt opprettet flere ressursbanker/markedsplasser som skal fungere som formidler av overskuddsmasser. Ressursbankene/markedsplassene har blitt initiert av kommuner og fylkeskommuner og jobber med ressursbehandling for sitt område. Flere av medlemmene våre er skeptiske til å bruke markedsplassene da de er usikre på kvaliteten på det som tilbys.

Hvor er det behov for endringer i dagens virkemiddelbruk for å bli mer sirkulære?

Det er egentlig besvart under "Utfordringer", men vi mener at noen av de viktigste virkemidlene for vår bransje er å

- gjøre det mer attraktivt å kjøpe overskuddsmasser.
- skape nye bruksområder for masser fra mineralindustrien.
- flere grønne incentiver som gjør det mer attraktivt å gjenbruke masser.

Nye virkemidler som kan bidra til at bergindustrien kan bli mer sirkulær:

1. Forurensningsloven endres slik at det blir lettere å selge/bruke masser som enten kommer fra overskudd eller gjenbruk.
2. Det innføres krav om en høyere prosent gjenbruk av masser i anbud.
3. Innføring av tilskuddsordninger for anlegg som vasker masser.

Med vennlig hilsen

Kjersti Hartvig Larsen, Fagsjef miljø og bærekraft

Oslo, 13.09.24